EL ALIAJ GAZETOJ

Ne nur *Etnismo* parolas pri etnismo...

En la numero 3 de La Karavelo aperis artikolo titolita “Etnismo”. Kompreneble ĝi vekis mian atenton kaj mi opiniis necesa paroli pri ĝi en nia gazeto. Temas pri interesa artikolo de *João José Santos*, la fondinto kaj ĉefredaktoro de la Karavelo. La artikolo estas dividita en tri ĉapitroj: «**Lingva realo en nia mondo**», «**Kio estas etno**?» kaj «**La celo de esperantismo**», en kiu esperantio estas proponita kiel etno.

La aŭtoro kuraĝis trakti tiun vastan temon malfacile difineblan, kiu tre ofte vekas emociajn reagojn. Li faris tion tre bone, laŭ sia vidpunkto, kaj certe pri etnismo ekzistas multaj vidpunktoj. Kelkaj terminoj tamen ne ŝajnas al mi trafe uzataj, ĉu temas pri opinio aŭ pri malpreciza uzo pro ne kutimo trakti la temon? *J.-J. Santos* estas portugalo kaj Portugalio apartenas al la malmultaj eŭropaj ŝtatoj, kiuj etne homogenas, sed havas eksterlandan minoritaton, la hispania galega regiono, kies lingvo, laŭ multaj, estas la portugala. La aŭtoro ne parolas pri tio, sed substrekas, ke «**portugaloj ... apartenas al la etno portugalia**», kaj detale priskribas la kompleksan lingvoapartenon de la ekskolonioj kompare kun tiu de portugalo. Ĉu -portugalia- etno aŭ -portugala-? Ĝuste ĉar ŝtatoj, esprimitaj en esperanto per la sufiksoj -io, -ujo aŭ -lando, ne ĉiam koincidas kun etnoj, etnistoj preferas paroli pri -portugala etno-.

En la enkonduka ĉapitro ni nur povas aplaŭdi la aŭtoron, kiam li skribas: «**La valoro de ĉiu lingvo, jen kiel sistemo interesa al la lingviko, jen pro aliaj antropologiaj sciigoj, estas unika, vera raraĵo, ne ripetebla en la historio de la homaro. La lingvocido estas krimo kiu devus esti tiel grave punita kiel la etnocido, eĉ pro tio, ke unu implicas la alian. La etnocido murdas la tutan etnon, vaporigante ĝin el la homaro. La lingvocido murdas la animon de la popolo, vaporigante ĝian antropologian ekziston**».

Ĉu la aŭtoro ne miksas ĉi tie la nociojn -etnocido- kun -genocido-? Ĉar etnocido, kiu same kiel lingvocido ne necese konkretiĝas per mortigo de homoj, ne estas samklare kondamnita de la Unuiĝintaj Nacioj kiel estas genocido[1]. La etnaj rajtoj certe estas protektitaj de la diversaj ĉartoj proklamitaj fare de la Eŭropa Konsilio, sed ĝis nun neniu “puno” ŝajnas antaŭvidita nek por etnocido, nek por lingvocido. Kiel puni lingvocidon, kiu ofte estas multe pli subtila fenomeno ol etnocido kaj genocido? Nur unu kazo venis al mia menso, kie genocido ekzakte kongruis kun lingvocido: la juda genocido, post kiu malaperis la jida lingvo.

Sekvas longa ĉapitro pri difino de etno resumita tiel: «**Etno estas vasta kulturgrupo, kiu satigas la socian neceson de siaj anoj. Tribo vivanta en pra-historia stato konstituas etnon, ĉar ĝiaj anoj obeas al la samaj ĉefoj kaj leĝoj, havas la samajn morojn, la samajn kredojn, la saman gastro-nomion, kvankam la propra individueco de ĉiu homo interpretas, agas kaj reagas je tiu kulturo laŭ propra maniero. La samo okazas rilate al pli nombra kaj pli sperta etno, al kiu ĝenerale oni nomas nacion. Tamen, strukture kaj antropologie, iu ajn homgrupo kun moroj kiuj konstituas kulturon estas etno**».

Ĝuste pri tio mi demandas min, kaj estus la ĉefa punkto de mia kontesto de la ideoj esprimitaj de *J.-J. Santos*: ĉu vere kulturo sinonimas etnon? Ŝajnas al mi, ke ne. Ŝajnas al mi, ke *J.-J. Santos* forgesis gravan kriterion por difini etnon, la ligon al la tero[2], kaj iu ligo de longa tempo kreita. Ekzemple etnon, kiu devis forlasi sian teron, oni nomas diasporo. Kaj ĝi ofte konservas memoron de sia tero, kiel faras la judoj. Ĉu la naciŝtatoj, kiuj kreiĝis ĉirkaŭ la 19-a jarcento, malaperigante etnojn por artefarite konstrui unuecan kulturon, kiel en Eŭropo faris Francio, Italio, Germanio ktp, estas etnoj? *Marcel Courtiade,* en sia eseo, “Pri difino de etna identeco”[3] diras: «Kiam pli poste formiĝis la modernaj ŝtatoj, sur bazoj strategiaj kaj ekonomiaj en la plej bonaj kazoj, kaj sur bazoj de maksimume hegemonia disvastiĝo en la plej malbonaj, la ŝtatestroj devis pravigi la kreon de ŝtataj unuecoj sen komuna ligo kun la popola sento. Jam formiĝis tiel antikvaj imperioj sed la diferenco estas, ke nun la ŝtatestroj klopodis unuigi la loĝantaron, lingve, more kaj ĉiel. Ili do kreis la nocion de NACIO, kvazaŭante, ke la samŝtatanojn komunigas sango kaj deveno; tiaj pretendoj ofte atingas tamen ridindecon, kiun ni ilustros nur per unu ekzemplo: la franca ŝtato, en kiu vivas la eŭskoj, neeŭropidoj, la keltaj bretonoj, la ĝermanaj elzacoj kaj flandroj kune kun la latinidlingvaj francoj, okcitanoj kaj katalunoj - ne menciante la korsikanojn...» Kompreneble, nun ke malfortiĝas la etnoj, oni ne povas nei, ke tiuj artefaritaj unuecigoj de la modernaj ŝtatoj iom fariĝis realaj. Sed ĉu ili estas etnoj?

Estas interese noti, ke franclingva sviso, *Georges*

Alexis Montandon, komence de la 20-a jarcento kreis teorion pri franca etno kaj la franclingva vortaro *Le Petit Robert* en sia difino pri la vorto -etno- donas la sekvan ekzemplon: «La franca etno entenas interalie valonan Belgion, romandan Svislandon, franclingvan Kanadon.» Oni tamen povas forte dubi ĉi-tie, ĉu la lingvo sufiĉas por konsideri kanadanojn kaj romandajn svisojn kiel apartenantajn al la sama etno.

J.-J. Santos diras: «**Ĉiu homo apartenas minimume al unu etno. Homo kiu ne apartenus al etno estus vera sovaĝulo, regita de la primaraj instinktoj kaj vivanta en kompleta izoleco. Estas tre malofte, ke homo apartenu nur al unu etno**». Denove ĉi-tie mi tute konsentus kun la aŭtoro, se li anstataŭigus la vorton -etno- pere de la vorto -kulturo-. Mi kompreneble uzus la vorton -kulturo-, kiel la plej vasta, kiu entenus, aŭ ne, la terminon -etno-, ĉar -etno- estas ankaŭ -kulturo-, sed -kulturo-, laŭ mia sento, ne necese estas -etno-. Mi ankaŭ devas diri, ke mi ne donas pli da valoro al -etno- ol al -kulturo-. Kaj tial mi dirus, ke, se certe ĉiuj homoj apartenas minimume al unu kulturo, ne ĉiuj apartenas al etno, ĉu ĉar ili tiom distanciĝis de la origina(j) etno(j), ke ligoj al la origina(j) etno(j) malaperis, aŭ ĉu ĉar iliaj prauloj venas el tiom da etnoj aŭ tiom vojaĝis, ke ili ne plu sentas veran ligon al iu tero, aŭ tutsimple ĉar ili elektis rifuzi etnan apartenon.

Ĉu tiu nura divido inter la terminoj -kulturo- kaj -etno- min multe distancigas de la ideoj esprimitaj en la artikolo de *J.-J. Santos*? Ne tiom ĉar, same kiel li, mi kredas al la unika valoro de ĉiu lingvo, same kiel li mi kondamnas kaj etnocidon kaj lingvocidon, same kiel li mi opinias, ke ni preskaŭ ĉiuj estas ligitaj al pluraj apartenoj, kiel li mi opinias, ke «**De Zamenhofo ĝis nun, la lingvo esperanto ne kreis nur esperantoparolantojn.**» Mi tamen restas prudenta kiam la aŭtoro daŭrigas: **«Ĝi kreis specialan internacian grupon...**». Se certe lingvo ne estas nur komunikilo kaj ankaŭ kreas kulturon al kiu apartenas diversmaniere ĉiuj esperantoparolantoj, esperanta kulturo, laŭ mi, neniam estos etno, kaj tio ne utilus al la homaro kiel etno. ***NM***

Notoj:

[1] Franclingve:
http://www.droitshumains.org/Racisme/G_1.htm

[2] Deklaracio por etnista humanismo
http://www.geocities.com/ikeldv/ethum.html

[3] “Pri Difino de Etna Identeco” *Marcel Cortiade*, IKEL, 1989